

Luty, Nr 2/2024 (255)

Informator parafialny

Parafii Ewangelicko-Augsburskiej
w Słupsku

Całe Pismo przez Boga jest natchnione i pożyteczne do nauki, do wykrywania błędów, do poprawy, do wychowywania w sprawiedliwości.

2 Tm 3,16

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Słupsku

ul. Krzywa 1, 76-200 Słupsk

Kontakt: slupsk@luteranie.pl

tel.: 00 48 (0) 59 842 25 77

Nr konta: PL **25160014621816836860000001**

KOD SWIFT: PPABPLPK

Duchowny:

Proboszcz: ks. Wojciech Froehlich

e-mail: wojciech.froehlich@luteranie.pl

tel. 00 48 59 842 25 77, kom. 605 556 749

Adresy kościołów i kaplic:

Kościół Świętego Krzyża: Słupsk ul. Słowackiego 40

Kaplica w Lęborku: Lębork, ul. Wojska Polskiego 47

Kaplica Gardna Wielka: Gardna Wielka, ul. Pomorska 2

Strony internetowe:

www.slupsk.luteranie.pl • www.luteranie.pl

Korekta: Anna Froehlich

Słowo duszpasterza

Całe Pismo przez Boga jest natchnione i pożyteczne do nauki, do wykrywania błędów, do poprawy, do wychowywania w sprawiedliwości.

2 Tm 3,16

Drodzy w Chrystusie!

Ewangelik to nie tylko osoba należąca do kościoła ewangelickiego i identyfikująca się z jego nauką, ale to ktoś, kto zna treść Ewangelii o Jezusie Chrystusie i z tej Ewangelii czerpie siłę i motywację do życia. W nauczaniu kościelnym zawsze podkreślamy, że nauka kościoła ewangelickiego oparta jest wyłącznie na Piśmie Świętym, w którym zawarte jest Słowo Boga oraz Słowo o Bogu. Podkreśla to jedna z zasad reformacji - Sola Scriptura, czyli jedynie Pismo, w którym Bóg objawia się człowiekowi i pozwala się poznać na tyle, na ile uważa to za konieczne i potrzebne do budowania relacji stworzenia ze Stwórcą.

Apostoł Paweł podkreśla, że spisane Boże Słowo nie jest utworem literackim, ale zostało napisane z natchnienia Ducha Bożego, objawia Bożą wolę i wskazuje człowiekowi kierunek, w którym człowiek ma

ks. Wojciech Froehlich
proboszcz

podążać, aby finalnie droga życia człowieka zesła się z Bożą drogą.

Pismo, czyli Biblia, to dla nas z jednej strony historyczny opis wydarzeń i postaci, które spotykamy na jej kartach, ale także podręcznik życia i wiary. To z biblijnego przekazu wiemy, jakimi zasadami kierować się należy aby życie przeżyć godnie i z błogosławieństwem Tego, który tchnął w człowieka dech życia. To z Pisma dowiadujemy się też o przyszłości jaka czeka świat i człowieka, któremu Bóg ten świat powierzył, aby się o niego troszczył. To słowa zawarte w Biblii kształtują człowieka wiary w miłości do Boga i bliźniego. Dbajmy zatem o to, abyśmy byli ewangelikami nie tylko z nazwy, ale byśmy prawdę Ewangelii zawsze nosili w swoim sercu.

Z modlitwą
Wasz Duszpasterz

Zdrada.

Ks. Wojciech Froehlich
Proboszcz PEA Słupsk

Gdy Jezus to powiedział, wzruszył się w duchu i oznajmił: Zapewniam, zapewniam was, jeden spośród was Mnie wyda. Uczniowie spoglądali na siebie niepewni, o kim mówi. A jeden z Jego uczniów, ten którego Jezus miłował, spoczywał blisko Jezusa. Szymon Piotr dał mu więc znak, żeby się dowiedział, kim jest ten, o którym mówi. Wtedy on oparł się o pierś Jezusa i zapytał Go: Panie, kto to jest? Jezus odpowiedział: To jest ten, dla którego Ja umoczę kawałek chleba i podam mu. Umoczył więc kawałek, wziął go i dał Judaszowi, synowi Szymona Iskarioty. Gdy on wziął ten kawałek chleba, wszedł w niego szatan. Wówczas Jezus powiedział do niego: Co chcesz czynić, uczyń szybko. Nikt jednak ze spoczywających przy stole nie zrozumiał, dlaczego mu tak powiedział. Niektórzy bowiem myśleli, że skoro Judasz miał pod opieką sakiewkę, Jezus mu polecił: Zakup, czego nam potrzeba na święto, albo żeby

coś dał ubogim. Kiedy więc wziął ten kawałek chleba, zaraz wyszedł. A była noc.

J 13,21-30

Drodzy w Chrystusie!

14 lutego, w środę, rozpoczyna się czas pasyjny. Okres oczekiwania na apogeum objawienia Bożej miłości do człowieka. Tym apogeum są oczywiście wydarzenia Wielkiego Tygodnia z Wielkim Piątkiem, czyli dniem śmierci Jezusa na krzyżu Golgoty oraz radosny poranek Zmartwychwstania Jezusa.

Zanim jednak przeżywać będziemy pamiątkę tych wydarzeń, tematyka poruszana w tekstach biblijnych poszczególnych niedziel przeprowadzać nas będzie poprzez różne zagadnienia związane z naszym duchowym życiem. Przyglądać się będziemy postą-

wom różnych biblijnych postaci ich wierze jak i postępowaniu.

Pierwsza niedziela czasu pasyjnego w naszym kościele jest również niedzielą, w którą w szczególny sposób mówimy o diakonii, czyli chrześcijańskiej służbie na rzecz potrzebujących. Jest to także inauguracja akcji „Skarbonka diakonijna”. Zachęcam do zaangażowania się w tę coroczną akcję. (Skarbonki można zabrać ze sobą do domu i przynieść pełne w Wielkim Tygodniu, lub wrzucić datek do skarbonki wystawionej w kościele). To nasz symboliczny gest miłosierdzia.

Dzisiaj Ewangelia ukazuje nam ciekawą scenę. Jej negatywnym bohaterem jest Judasz, jeden z uczniów Jezusa – określany jako zdrajca. Wie-

wiedzieć, że punktem wyjścia naszej drogi do zbawienia i początkiem naszej pasyjnej refleksji jest siłą rzeczy grzech. To grzech powoduje, że potrzebujemy zbawienia, czyli uwolnienia od grzechu. Choć mogłoby się wydawać, że w tej konkretnej scenie tylko jeden okazuje się złym, a tym samym grzesznym człowiekiem, to wrażenie to jest mylne, bo tak naprawdę tylko jeden wśród wszystkich tam zebranych był bez grzechu. Jednak grzech i zachowanie Judasza są szczególnie.

Kim właściwie był Judasz? Czy jego rola była od początku przesądzona? Ktoś musiał okazać się zdrajcą, ale dlaczego on? Czy Bóg nie mógł znaleźć innej drogi do osiągnięcia swoje-

my doskonale dlaczego. W związku z tym, że przyglądamy się postawie Judasza i reakcji Jezusa, możemy po-

go celu? Analizując postać Judasza, z jednej strony wiemy, że zdradził nie dla jakiejś idei, ale dla pieniędzy. I to

było podłe. Kiedy uświadomił sobie swój błąd było już za późno. Z drugiej strony trzeba przyznać, że jego postać jest bardzo tragiczna, bo poddał się pokusom tego świata. Rzeczy materialne postawił wyżej niż wartości duchowe.

Na początku przeżywania czasu pasyjnego ta historia stanowi dla nas wszystkich przestrożę przed niewłaściwym rozumieniem relacji z Chrystusem. Nie możemy udawać, że jesteśmy uczniami Jezusa, że nasze życie oddaliśmy w Boże ręce. Może tak właśnie postępował Judasz, który był jedynym wśród uczniów spoza Galilei. Prawdopodobnie pochodził z południowej Judei na co wskazywać może jego przydomek Iskariota, czyli pochodzący z Kariotu leżącego na południe od Hebronu. Jeśli ów przydomek Iskariota wywodzi się od hebr. iszkarya czyli fałszywy, lub greckiego sikarios to oznaczałoby, że przed powołaniem mógł należeć do sykariuszy, którzy często jako najemnicy mordowali zwolenników rzymskiej władzy w Palestynie. Zatem można powiedzieć, że Judasz nie stał się przypadkiem jedynym z Dwunastu.

Jezus wskazując go podaniem mu chleba umoczonego w misie daje sygnał do działania. Judasz ten sygnał zrozumiał, pozostali uczniowie nie. Myśleli bowiem, że w ten sposób ten, który zajmował się finansami miał pójść zakupić wszystko, co było potrzebne do przygotowania wieczerzy albo żeby w związku ze świętem rozdał coś ubogim. To polecenie miało jednak inny wymiar i skutek - dla bez-

grzesznego Jezusa - tragiczny, ale dla każdego człowieka, dla każdego grzesznika - zbawienny. Machina ruszyła... Nie było już powrotu. Judasz otrzymał swoich 30 srebrników za zdradę, za poddanie się władzy tego, co złe, jak czytamy, że wszedł w niego szatan i w tym momencie nie widział już z Jezusie swojego Mistrza i nauczyciela, ale obiekt, na którym chce zarobić. Tragedią tej postaci jest chyba to, że przez cały czas udawał. Udawał, że ufa, że wierzy, że rozumie, udawał, że jest uczniem. Jak widzimy z udawania wiary nic dobrego nie przychodzi, dlatego czas pasyjny jest dla nas szansą na to, żeby przemyśleć swoją własną wiarę, swoje chrześcijaństwo, zastanowić się nad tym, czy jestem w mojej wierze szczerzy i prawdziwy, czy tylko udaję.

To, że bywamy słabi, że ulegamy pokusom jest czymś naturalnym, ale ważne jest byśmy byli świadomi tego, że Bóg nie podaje nam chleba umoczonego w wodzie i nie mówi idź i czyń co masz czynić, jak powiedział do Judasza, ale daje nam swoje Ciało i Krew pod postacią chleba i wina i mówi bierz i jedz, to jest Ciało Moje za ciebie wydane, pij to jest Krew Moja przelana za ciebie! On przez swoją mękę i śmierć daje nam udział w swoim zmartwychwstaniu. Pomimo skłonności człowieka do grzechu usprawiedliwia i otwiera zupełnie inną perspektywę przed każdym, kto nie udaje, że jest chrześcijaninem, ale swoim słowem, życiem i postawą składa świadectwo o tym, że Bóg jest miłością. Amen

KOŚCIÓŁ & EWANGELIA czyli

ROZMOWY o kościele ewangelickim piątki, godz 18.00

16 LUTY
22 MARZEC
26 KWIECIEŃ
24 MAJ
21 CZERWIEC
30 SIERPIEŃ
27 WRZESIEŃ
25 PAŹDZIERNIK
15 LISTOPAD

Słupskie Centrum
Diakonii i Dialogu
ul. Traugutta 16

Zapraszamy!

**EWANGELICKIE POMORZE
MIEJSCA I LUDZIE**

Słupsk i Pomorze Środkowe, to obszar, którego mieszkańcy są przywiązani do przestrzegania prawd biblijnych, ale i otwarci na nowinki religijne. Początki Reformacji na terenie miasta datuje się na 1517 r., kiedy to doszło do poważnego sporu z miejscowym duchowieństwem w sprawach podatkowych. Szerzenie podglądów Lutra zaowocowało przyjęciem luteranizmu przez słupszczan w 1525 r.

Po oficjalnym wprowadzeniu Reformacji Słupsk stał się miejscem pierwszej wizytacji kościelnej kierowanej przez J. Bugenhagena. Tutaj też siedzibę miała jedna z trzech superintendentur generalnych Pomorza.

Wiek XVIII obrodził aktywnością pietystów, którzy stworzyli jeden z najaktywniejszych na Pomorzu ośrodków tego ruchu. Istotną rolę w ruchu pietystycznym odgrywali duszpasterze z powiatu słupskiego. Jeden z nich P. Schimansky był herrnhutystą.

W XIX w. przychylność mieszkańców wobec nowinek religijnych oraz silne przywiązanie do prawd biblijnych, pozwoliły na działalność na tym terenie postaci znaczących w dziewiętnastowiecznym przebudzeniu religijnym, takich jak filozof F. Schliermacher, czy kompozytor G. Knak.

W latach trzydziestych i czterdziestych XX w. na terenie Pomorza Środkowego w Kościele ewangelickim ścierały się wpływy faszystów i ich przeciwników. W opozycji wobec biskupów K. Thoma i L. Müllera działało wielu członków Kościoła Wyznającego, w tym m.in. D. Bonhoeffer.

W Informatorze Parafialnym prezentujemy miejsca i osoby ważne dla dziejów pomorskiego ewangelicyzmu.

KOBYLNICZA

Zarys dziejów miejscowości

Miejscowość pierwszy raz wzmiankowana była 15 czerwca 1315 r. w dokumencie margrabiego Waldemara Wielkiego, który przekazał ją w lenno Kasimirowi Święcy i jego potomkom. Pierwotnie wieś tworzyła całość z dobrami szlacheckimi. Później podzielono ją na Kublitz Adlig (Kobylnicę Szlachecką) i Königlich Kublitz (Kobylnicę Królewską). Z dziejami wywodzącego się od Święców rodu Puttkamerów jest ściśle związana historia Kobylnicy Szlacheckiej, która obok Łosina, była ich lenną posiadłością.

Nazwa wsi pochodzi od wyrazu „kobyła - w znaczeniu samicy każdego większego zwierza leśnego, bądź też znaczyła tyle, co „zastawa”, „rogatka”. Kobylnica miała zabudowę ulicową. Obecna ulica Główna została zbudowana w 1850 r. jako droga lokalna, później przekwalifikowana na krajową. Wcześniej była drogą polną do Zajączkowa.

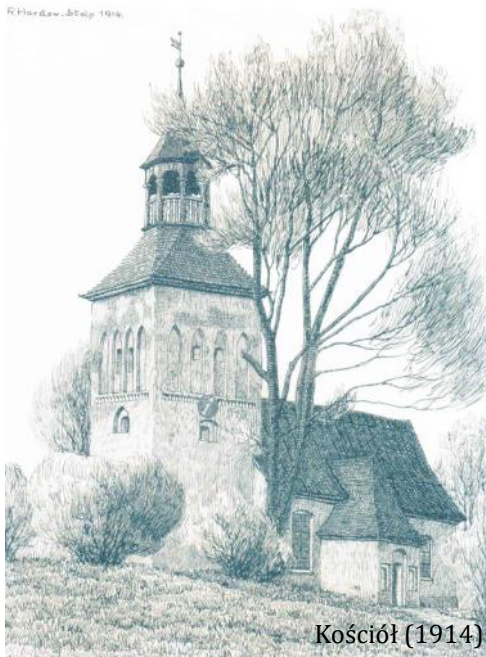
Charakterystyczne dla Kobylnicy było budownictwo utrzymane w stylu dolnosaksońskim. Jeszcze w latach 60. XX w. opisywana była jako miejscowość o zabytkowej zabudowie z poł. XIX w.

Do 1925 roku Kobylnica Królewska i Kobylnica Szlachecka były samoistnymi gminami z własnymi wójtami. Z upadkiem monarchii w Niemczech

nazwa Kobylnica Królewska straciła rację bytu i 4 X 1930 r. zmieniono nazwę Königlich Kublitz na Kublitz.

Kościół

Pierwszy kościół istniał w Kobylnicy prawdopodobnie już w XIV w. i z tego okresu może pochodzić wieża. Śre-

Kościół (1914)

dniowieczny kościół podlegał patronatowi dominikanów, a następnie norbertanów (premonstratensów) ze Słupska. Zmiana nastąpiła prawdopodobnie z uwagi na opuszczenie przez dominikanów Słupska po tumulcie religijnym z grudnia 1524 r. Historiografia niemiecka wspomina jedynie o patronacie dominikanów, natomiast niektóre polskie publikacje popular-

nonaukowe określają kościół jako ponorbertański, co jest oczywistą nadinterpretacją. Wzmianki o kościele w Kobylnicy pochodzą z 1530 r., napisano o nim: „położony na małym wzgórzu, jest najwspanialszą budowlą we wsi”.

W tej samej lokalizacji w 1555 r. nowy kościół wybudowali ewangelicy. Masywna, otynkowana wieża, zlokalizowana po zachodniej stronie obiektu, z otworami w górnej części, pochodzi z okresu wcześniejszego. Po długą nawę z półkolistą absydą wy-

Widok na prezbiterium (przed 1945)

budowano prawdopodobnie w XVII w. Wówczas powstała także trójboczna, charakterystyczna dla świątyni luterzańskich empora z barokowym prospektem organowym. Rok 1781 utrwalony na chorągiewce umieszczonej na wieży wskazywał, iż barokowy hełm wieży z latarnią tak należy datować. Metalową iglicę z datą wymienioną na chorągiewce i koroną

króla Fryderyka w 1971 r. zdjęto i przekazano do Muzeum Pomorza Środkowego. Od tego czasu wieżę wieńczy metalowy krzyż. Ołtarz ambonowy pochodził z XVII w. i ozdobiły go rzeźby wykonane w drewnie. Poniżej ołtarza znajdowała się krypta rodziny von Puttkamer. W 1917 r. zarekwirovano dwa kościelne dzwony. Co stało się z trzecim, najstarszym, z 1594 r., nie odnotowano. Po zakończeniu działań wojennych Rada Parafialna zdecydowała ufundować nowe dzwony. Dzwony otrzymały inskrypcje powiązane z rokiem ufundowania (1923) i mieszkańcami trzech parafialnych wiosek: mały „Módl się i pracuj” - Boleśławice, średni „Wielki w potrzebie, większy w Bogu Ps. 96,1” - Widzino, duży „Ofiarowany dla ocalenia Ojczyzny 1917, odnowiony dla chwały Boga” - Kobylnica.

Równocześnie zdecydowano o powiększeniu kościoła. Nawa została poszerzona z obu stron o około metr, od strony południowej zaś dobudowano kruchtę. Poświęcenia dokonał 7 XII 1930 r. ks. Otto Gehrke.

Do czerwca 1945 r. kościół był luterzańskim domem bożym, a od 15 sierpnia 1945 r. stał się świątynią katolicką. Przystosowaniem obiektu

do użytku katolickiego zajmowali się mieszkańcy Kobylnicy: Hipolit Bajor i Szczepan Snakowski. Ołtarz główny został gruntownie przerobiony, m.in. rozebrano charakterystyczną ambonę ołtarzową. W miejscu tablic, na których wyrzeźbione były imiona i nazwiska parafian, którzy zginęli w czasie pierwszej wojny światowej, zainstalowano ołtarze boczne.

Parafia luterańska

W XVI w. Kobylnica była filiałem ewangelickiej parafii mariackiej w

VI 1612 r. kaznodzieja nadworny i słupski prepozyt ks. Daniel Rubenow. Proboszczem tym był ks. Erazm Janicke z Czarnego koła Człuchowa. Kolejny znany kobylnicki proboszcz ks. Johann Drenckhan został mianowany równocześnie kaznodzieją zamkowym w Słupsku. Od tego czasu obie parafie (luterańska zamkowa Jana i Kobylnica) były w unii personalnej. Z chwilą utworzenia parafii w Kobylnicy przyłączono do niej mieszkańców Bolesławic (Ulrichsfelde) i Widzina (Veddin). Zbór w Kobylnicy utrzymał

Słupsku i obsługiwali ją diakoni i archidiaconi wspierający proboszcza, będącego także superintendentem generalnym tej części Pomorza. W 1612 r. księżna Erdmuta odłączyła kobylnickich ewangelików od parafii mariackiej i założyła osobną parafię i zadbała o utrzymanie kaznodziei. Wprowadzenia w urząd pierwszego proboszcza w Kobylnicy dokonał 28

nieformalne pierwszeństwo przed zbozem zamkowym, co wyrażało się m.in. tym, że w pierwszy dzień wielkich świąt (Boże Narodzenie, Wielkanoc, Zesłanie Ducha Świętego) główne nabożeństwo najpierw odbywało się w Kobylnicy, a dopiero po nim w kościele zamkowym. Tak pozostało do 1945 r.

W 1931 r. luterańska parafia zamkowa liczyła ponad 4000 dusz. Pierwotnie była to parafia personalna, tzn. nie miała wyznaczonego rejonu działania, a jedynie skupiała osoby, które do niej przynależały. Wynikało to z faktu, iż kościół zamkowy nie był pod patronatem miejskim. Miał patronat państwowy i był przez nie utrzymywany. Dopiero w 1902 r. kościołowi zamkowemu przypisano niektóre ulice z parafii mariackiej. W ten sposób stała się parafią terytorialną. Parafia Kobylnica była z nią związana pod względem organizacyjnym, łącznie do obu parafii należało około 7000 dusz. Rada Parafialna składała się z sześciuosobowego Prezydium, w tym duchowny i 32 radnych parafialnych. Co miesiąc ukazywała się gazeta parafialna „Heimatklänge für das Kirchspiel Stolp-Schloßgemeinde und Kirchengemeinde Kublitz“. Kościół zamkowy do swoich nabożeństw wykorzystywała również ewangelicka parafia wojskowa, która w 1931 r. liczyła 543 dusze. Przy kościele zamkowym funkcjonowała także odrębna organizacyjnie parafia ewangelicko-reformowana (kalwińska) z proboszczem i plebanią przy ul. Dominikańskiej 6. W latach trzydziestych i czterdziestych XX w. do połączonej parafii zamkowej luterańskiej i kobylnickiej należały budynki na terenie Słupska: Evangelisches Vereinshaus - Büto- werstr. 33 (Lutosławskiego 33), plebania z kancelarią parafialną przy Mönchstr. 7 (Dominikańska 7), pleba-

nia z mieszkaniem proboszcza przy Schlosstr. 5 (Zamkowa 5).

Kobylnicki dom ewangelicki przy ul. Lutosławskiego 33 (przed 1945)

Plebania kobylnicka przy kościele zamkowym (przed 1945)

d. główna plebania kobylnicka przy ul. Zamkowej 5 (2023)

W 1940 r. parafia filialna w Kobylnicy skupiała około 2500 członków. Do 1945 r. wchodziła w skład Synodu Słupsk Miasto Pomorskiego Kościoła Ewangelickiego.

Duchowni ewangelicy

W okresie podporządkowania parafialnego Kobylnicy pod proboszcza kościoła Mariackiego w Słupsku opiekę nad filialem kobylnickim sprawowali księża diakoni: Michael Müller, Gregor Scholastke, Joachim Bonin, M. Johann Wolder, Michael Jandeke, David Albinus.

Księżna Erdmuta usamodzielniając parafię, 29 IX 1612 r. uposażyła urząd proboszcza kapitałem w wysokości 500 guldenów i ogrodem na Starym Mieście w Słupsku. Znaną są personalia 2 duchownych pracujących w samodzielnej parafii kobylnickiej. Byli to: ks. Erasmus Janicke (1612-55) i ks. Johann Drenckhan (1668-85).

W czasach unii personalnej Kobylnicy z luterańską parafią zamkową jej proboszczami byli: ks. Philipp Christoph Fuhrmann (1703-29), ks. Christian Granow (1730-61), ks. Albrecht Immanuel Driesenthal (1763-81), ks. Carl Friedrich Hornich (1782-85), ks. Johann Ludwig Krech (1785-1811), ks. Johann Gottlieb Heinrich Kűß (1811-47), ks. August David Gottfried (1849-68), ks. Heinrich August Sahlund (1868-1910), ks. Heinrich Maximilian Albert Meyer (1 IX 1910 - 1917, *26 X 1872 Gottberg, ord. 29 IX 1901 Gottberg, 16 I 1908 - 31 VIII 1910 diakon parafii mariackiej w Słupsku), ks. Johannes Rathke (16 III 1918 - 20 III 1926, *26 XI 1883, ord. 25 IV 1909 Szczecin), ks. Otto Gehrke (1 VI 1926 - 31 III 1931, biogram IP nr 11/2021), ks. Friedrich Pieper (1

VIII 1931 - 1945, *24 VIII 1888 Trzebiatów, ord. 26 III 1916 Szczecin), ks. Egbert Zieger (1942-1945).

Dzieje powojenne

Zajęcie Słupska i okolic w marcu 1945 roku przez wojska radzieckie stanowiło równocześnie praktyczny koniec działania parafii ewangelickiej w Kobylnicy. Jednak za zezwoleniem radzieckiego komendanta ewangelicki referent młodzieżowy Wilhelm Drescher i świecki kaznodzieja, przedwojenny urzędnik i publicysta, autor opracowań nt. historii Kobylnicy Paul Scharnofske mogli odprawiać nabożeństwa dotychczasowym mieszkańcom Kobylnicy w miejscowym kościele i głosić kazania aż do wyjazdu do Niemiec. Po ich wyjeździe kobylnicy luteranie musieli uczęszczać na nabożeństwa do Sierakowa, gdzie do 1 IX 1946 r. odprawiał dotychczasowy proboszcz ks. Siegfried Finkbein lub do Kwakowa, gdzie pozwolono odprawiać miejscowemu proboszczowi ks. Maxowi Lechnerowi.

Znacznie dłuższą była działalność świeckich kaznodziejów ewangelickich tzw. lektorów, którzy odprawiali nabożeństwa w Słupsku oraz m.in. do 1977 r. w Objezierzu, gm. Trzebielino, gdzie PEA Słupsk jest współwłaścicielem kościoła.

Duchowni polskiego Kościoła ewangelicko-augsburskiego w rejonie Słupska zaczęli pojawiać się dopiero od 1947 r., kiedy doszło do utworzenia zboru polskojęzycznego. Nabo-

żeństwa w języku polskim od marca 1947 r. odprawiał ks. Edward Dietz z Sopotu, w latach 1957-60 nabożeństwa w języku niemieckim odprawiał ks. Maksymilian Cybulla, który koordynował również działalność świeckich kaznodziejów na terenie województwa koszalińskiego. Zastąpił go ks. Gustaw Burchart (1960-62), a po nim wiernych niemieckojęzycznie obsługiwali: ks. Eryk Smoleński (1962-68), ks. Lucjan Steinhagen (1969-71), Emil Gatner (1971-72), ks. Jerzy Krawczyk (1972-80) i ks. Rudolf Mrowiec (1982-91). Nabożeństwa polskojęzyczne zaś po ks. Dietzu odprawiali: bp Michał Warczyński, ks. sen. Tadeusz Raszyk i ks. Paweł Badura. Od 1997 r. PEA Słupsk ma charakter dwujęzyczny, w tym czasie kierowali nią: ks. Mirosław Sikora, ks. mjr Marcin Makula i już jako proboszcz, ks. Wojciech Froehlich. Katechetkami ewangelickimi były: mgr teol. Krystyna Frank-Smoleńska (1962-68 - biogram IP nr 2/2022) i mgr teol. Anna Krawczyk (1974-80 - biogram IP 6-8/2022).

Rzymskokatolicka Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Kobylnicy

Widok na empore (2012)

erygowana została 1 czerwca 1951 roku. Jej obsługą duszpasterską zajmują się salezjanie.

W 1949 r. na terenie katolickiej parafii Kobylnica mieszkało: 1706 katolików, 97 grekokatolików, 69 prawosławnych, 65 świadków Jehowy, 22 polskokatolików, 4 baptystów i 450 ewangelików. Liczba ewangelików zmniejszyła się znacząco w 2 poł. lat pięćdziesiątych XX w.

Luteranie z Kobylnicy należą do Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Słupsku. W latach 1986-88 w Kobylnicy przy ul. Głównej 25 oraz przy ul. Wodnej 16 PEA Słupsk wynajmowała lokal na potrzeby katechetyczne, kancelaryjne i jako mieszkanie dla wika-

Budynek przy ul. Głównej 25 (2022)

Kościół (2024)

riusza, ks. Pawła Badury. W Kobylnicy właścicielem domu przy ul. Krótkiej jest małżeństwo Anna i Georg Kraft. Ks. G. Kraft to emerytowany proboszcz ewangelicki z Düsseldorfu. W latach 70. XX w. pod nazwiskiem Krawczyk pracował jako administrator ewangelickich zborów niepolskich na Pomorzu Środkowym, a jego żona była ewangelicką katechetką.

Od początku XXI w. liczba ewangelików na terenie Kobylnicy systematycznie wzrasta.

Cmentarze parafialne

Dwa cmentarze ewangelickie w Bolesławicach założono w 2 poł. XIX w. Jeden zlokalizowano przy polnej drodze do Kobylnicy. Teren cmentarza otacza gęsto rosnący grab, a wewnątrz rosną dęby. Rozplanowana geometrycznie nekropolia o powierzchni 0,25 ha zachowała czytelność całości układu, ale dewastacja nagrobków doprowadziła do zatarcia czytelności mogił i kwater. Drugi cmentarz ewangelicki również położony jest przy polnej drodze, ale około 0,2 km na południe przed wjazdem do Bolesławie od Koszalina. Otaczają go pola uprawne. Pozostały widoczne granice pierwotnego układu przestrzennego oraz rozszerzenia go na początku XX w. Układ kwater i nagrobków został zatarty, pozostał dobrze zachowany zwarty drzewostan grabowy, tworzący wcześniej żywoplot na obrzeżach starszej części.

W Kobylnicy zlokalizowano trzy cmentarze, w tym przykościelny założony w XVII w. Położony był w centrum miejscowości, na owalnym kopcu i stanowił otoczenie kościoła. Na przełomie lat 60. i 70. XX wieku na cmentarzu istniał jeszcze żeliwny krzyż nagrobkowy z 1846 r. Obecnie czytelność dawnego układu cmentarnego jest zupełnie zatarta, nie ma nagrobków ani nagrobnych krzyży. Pozostałe dwa cmentarze to: założony w południowej części wsi na planie wydłużonego prostokąta cmentarz Kobylnicy Szlacheckiej (ul. Widińska) i założony na planie zbliżonym do kwadratu na początku dwudziestego wieku cmentarz Kobylnicy Królewskiej (ul. Witosa). Po 1994 r. na pierwszym z nich dokonano „porządków” i nie zachował się żaden z udokumentowanych wcześniej pomników. Obecnie to pusta, równa przestrzeń z okalającym ją szpalerem drzew i pozostałościami kamiennoziemnego wału na całym obwodzie. Na cmentarzu był grób młodego Polaka, tragicznie zmarłego robotnika przymusowego z 1941 lub 1942 r. W marcu 2004 roku jego szczątki ekshumowano i przeniesiono na cmentarz przy ul. Witosa. Pierwotny obszar cmentarza Kobylnicy Królewskiej został w 1951 r. powiększony o nową południowoschodnią część. Zachowała się ceglana brama wjazdowa ze słupkami zwieńczonymi żeliwnymi krzyżami. Na cmentarzu tym jeszcze w latach 90. XX w. można było znaleźć fragmenty nagrobków, między inny-

mi kamienny krzyż o granitowym licu z inskrypcją wskazującą na pochówek w roku 1934 oraz fragmenty postumentów i krzyże żeliwne. Na jednej z podstaw żeliwnego krzyża udokumentowano sygnaturę ludwisarza ze Słupska o nazwisku Hartmann lub Bartmann. W 2008 r. powierzchnia cmentarza zwiększyła się o 1,69 ha. W okresie międzywojennym wybudowano kaplicę, która od 1946 r. nie była używana do celów pogrzebowych, lecz służyła za magazyn narzędzi do grzebania zmarłych.

Cmentarz w Widzinie założony został w 2 poł. XIX w., na wschód od miejscowości, przy drodze prowadzącej do Kobylnicy, po jej południowej stronie. Nekropolia o kwadratowym kształcie znajdowała się przy ówczesnej granicy miejscowości, otoczona była polami i łąkami. Obecnie, od strony zachodniej sąsiaduje z zabudową mieszkalną, a jej wschodnia część została powiększona, na co wskazuje zachowana pierwotna zieleń na cmentarzu. Znajduje się na nim ponad 260 widocznych miejsc pochówku, w tym mogiły dziecięce. Wśród nagrobków są kamienie narzutowe z wyrytymi inskrypcjami, głównie pochodzące z pocz. XX w. i postumenty o bogatych formach z dekoracjami florystycznymi i figuralnymi. Na cmentarzu tym udokumentowano, jedyny zachowany w powiecie słupskim, postument z dekoracją w postaci płaskorzeźbionego anioła.

ks. Paul Bolduan (*21 II 1563 Kobylnica - † 1626) - rektor szkoły w Byto-

wie (1591-1694) - proboszcz w Wieszynie, posiadacz bogatego księgozbioru; autor monumentalnych prac: „Biblioteka Historyczna ...”, „Biblioteka Filozoficzna ...” i „Biblioteka Teologiczna ...” umieszczonych w urzędowym wykazie ksiąg zakazanych przez Kościół katolicki pod sankcją ekskomuniki; opracował „Genealogien von 65 pommerschen Familien”, wykorzystywaną przez późniejszych badaczy szlacheckich rodzin Pomorza; miał 3 synów: Johanna (*1597 - † 1661), proboszcza w Wieszynie, Martina (* ok. 1598 - † 26 XII 1658), proboszcza w Suchaniu, k. Stargardu oraz Dawida (* ok. 1599), pisarza i browarnika w Słupsku.

dr Barbara Deppert-Lippitz (*30 X 1939 Kobylnica - † 18 VII 2023 Frankfurt nad Menem) - archeolog, badaczka w dziedzi-

nie archeologii i rzymskiej sztuki klasycznej, ekspert w dziedzinie starożytnych artefaktów wykonanych z metali szlachetnych, honorowa przewodnicząca Towarzystwa Przyjaciół Frankfurtu, odznaczona „Ordinul Meritul Cultural” przez władze Rumunii, 1945 opuściła Kobylnicę, 1945-47 przebywała w obozie dla uchodźców w Danii, 1947-61 uczęszczała do szkół

w Lubece i Hamburgu, maturę zdała we Frankfurcie nad Menem, 1961-68 studiował klasyczną i prowincjonalną archeologię rzymską, historię starożytną i historię sztuki na Uniwersytecie J.W. Goethego we Frankfurcie n. M., 1962 doktorat z archeologii.

Paul Maede (*26 VII 1873) - kierownik szkoły i organista kobylnicki, poeta, spod jego pióra wyszły m.in. wiersze: „Am Herzen der Natur“ (W sercu przyrody), „Hermann Roß, der Bahnwärterjunge“ (Hermann Ross, dróżnik kolejowy) i „Eiala, der Schmetterling“ (Eiala, motyl), 1938 opublikował „Aus der Geschichte von Adlig Kublitz. Wie die Bauern von

Adlig Kublitz vor 115 Jahren frei wurden“ (Z historii Kobylnicy Szlacheckiej. Jak chłopci z Kobylnicy Szlacheckiej stali się wolni 115 lat temu) na łamach „Ostpommersche Heimat“.

gen. mjr Christian Ernst von Puttkamer (*24 X 1706 Kobylnica - † 29 I 1771 Neustadt-Eberswalde) - syn Mariusa († 1714) i Erdmuth Regine zd. von Kleist (*1673 - † 1744) właścicieli folwarków Płaszewko i Łosino, pruski wojskowy, od 1723 kadet w Berlinie, uczestnik II wojny śląskiej, dowódca 23 Regimentu Piechoty i 7 Pułku Garnizonowego, zmarł niezamężny.

Jan Wild

ZAPRASZAMY
NA
**ZGROMADZENIE
PARAFIALNE**

18 LUTEGO 2024 R.

11:45
PO NABOŻEŃSTWIE

W KOŚCIELE
ul. Słowackiego 40

Prośby modlitewne

W Informatorze Parafialnym na stałe zagościła rubryka z propozycjami tematów do modlitwy, które dotyczą życia naszych parafii. To wsparcie, którego potrzebują nie tylko duchowni i rady parafialne, ale cała wspólnota parafii, czyli wszyscy jej członkowie - od najmłodszych do najstarszych.

Prośby i dziękczynienia modlitewne:

- o wiernych i duchownych Kościoła Ewangelickiego w Polsce;
- o rady parafialne, o wszystkich zaangażowanych w różne działania Kościoła i parafii;
- o prześladowanych chrześcijan w różnych krajach świata;
- o powołania do służby w Kościele;
- o chorych, samotnych, opuszczonych i o wszystkich, którzy przeżywają trudne momenty swojego życia;
- o wszystkie prowadzone przez naszą Parafię inicjatywy duszpasterskie i projekty społeczne;
- o tych, którzy poszukują swojego duchowego „portu”;
- o nasze rodziny i bliskich;
- o tych, którzy się smucą i doświadczają cierpienia;
- o pokój na świecie, w szczególności w Ukrainie, w Palestynie i w Izraelu;
- o mądrość dla sprawujących władzę w naszym kraju i w naszych miastach;
- o czystość i uczciwość w zwiastowaniu Ewangelii;
- o poczucie odpowiedzialności za kościół;
- o zachowanie stworzenia;
- o wszystkich, którzy stoją przed ważnymi decyzjami i wyborami;
- o tych, którzy doświadczają przemocy;
- o dzieło Diakonii w Kościele i na świecie;
- o dzieło misji i ewangelizacji oraz o ruch ekumeniczny;
- o bezpieczeństwo podczas ferii zimowych.

O tym, co za nami

Ślub Dagmary i Igora

W sobotę, w Święto Epifanii (6.01) w naszym kościele odbył się ślub Dagmary Grajczak i Igora Kuc-Mikłaszewicza. Państwu Młodym życzymy Bożego błogosławieństwa na wspólnej, małżeńskiej drodze życia.

Cud się nagle zdarzył

7 stycznia, po nabożeństwie, odbyło się spotkanie jasełkowe. Spotkanie rozpoczął dwiema kolędami z akompaniamentem gitary Damian Rogala ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Słupsku, kolejną grupą artystów byli

członkowie Klubu Seniora *Radość* z Wierzchocina. Seniorzy wykonali kilka kolęd, którymi zachęcili do wspólnego śpiewu. Zespół przygotował i prowadził Grzegorz Gurłacz. Ostatnim artystycznym punktem spotkania były jasełka pt. *Cud się nagle zdarzył*, w którym uczestnicy KAWONU wcieliłi się w biblijne postacie. Przedstawienie na podstawie scenariusza Marii Szymańskiej z piosenkami i muzyką Grzegorza Gurłacza zachwytiło wszystkich widzów, wśród których były także prezydentka Słupska Krystyna Danilecka-Wojewódzka oraz radna Miasta Anna Mrowińska. Spektakl powstał w ramach projektu *Cud się nagle zdarzył* finansowanego ze środków Miasta Słupska. Dru-

gie przedstawienie odbyło się w kościele rzymskokatolickim pw. Jana Kantego w Słupsku 21 stycznia o godz. 17.00. Zapraszamy do obejrzenia na parafialnym kanelu You Toube.

Nabożeństwo ekumeniczne

18 stycznia rozpoczął się Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan. Na zaproszenie ks. dziekana Zbigniewa Krawczyka z Parafii Mariackiej w Słupsku z inicjatywy biskupa Zbigniewa Zielińskiego z Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej KRK odbyło się nabożeństwo ekumeniczne. W wieczornej liturgii Słowa wzięli udział duchowni dekanatu Słupsk zachód

ścioła greckokatolickiego, a z kościoła ewangelicko-augsburskiego ks. Wojciech Froehlich. Duchowni wzięli czynny udział w liturgii oraz wygłosili 4 refleksje nt. Ewangelii o Miłosiernym Samarytaninie. Hasłem przewodnim tegorocznego tygodnia były słowa:

Będziesz miłował Pana, swego Boga... a swego bliźniego jak siebie samego Łk 10,27

W nabożeństwie udział wzięli także parafianie z naszej Parafii z kuratorem Parafii Janem Wildem. Pierwsze, po wieloletniej przerwie, nabożeństwo ekumeniczne rodzi nadzieję na „ocieplenie” relacji ekumenicznych w naszym mieście. Podczas spotkania przy stole ks. Wojciech Froehlich zaprosił na wspólną inaugurację ekumenicznej akcji Prezent pod Choinkę 2024.

KRK, bp. Z. Zieliński oraz ks. Mariusz Synak z kościoła, prawosławnego, ks. Bogdan Pipka z ko-

Skarbonka Diakonijna 2024

Skarbonka
dobrego serca

**W CZASIE
PASYJNYM PODARUJ
POTRZEBUJĄCYM
SWOJE WSPARCIE
I MODLITWĘ.**

Ogranicz w czasie
pasyjnym swoje
przyjemności i złóż
ofiārę do skarbonki.

Podziel się
z potrzebującymi,
nie tym co Ci zbywa,
ale tym co ma dla
Ciebie wartość!

Wspomóż działania
Diakonii Polskiej
nr konta
78 1240 1037 1111
0000 0693 1384

www.diakonia.org.pl

7-9 czerwca 2024
Frankfurt nad Odrą / Słubice

Nic nie
może

Semmi sem
választhat el minket

Nič nás nemôže odlúčiť

Nic nás
nemôže odloučiť

Nichts kann uns trennen

nas

rozdzielić

Spotkanie
chrześcijan²⁴

christlichebegegnungstage.de

Humor z befką

W kancelarii Pana Boga dzwoni telefon. Anioł podnosi słuchawkę i mówi:

- Panie Boże, dzwonią ateiści, co mam powiedzieć?
- Nie mam czasu. Powiedz im, że mnie nie ma.

***

Do kancelarii parafialnej przyszła kobieta z prośbą, aby ksiądz dał jej zaświadczenie, że może zostać matką chrzestną. Podała adres. Po sprawdzeniu w kartotece okazało się, że pod podanym adresem nie figuruje taka osoba. Na pytanie, dlaczego mówi nieprawdę odpowiedziała, że tam mieszka jej ciotka. To również okazało się nieprawdą.

- Czy chodzi Pani do kościoła? - zapytał ksiądz.
- Raczej nie... Kiedy mam natchnienie do modlitwy, to idę do lasu i tam kontempluję Pana Boga.
- Może więc, proponuję, aby udała się Pani po zaświadczenie do leśniczego?
- A czy on takie coś wypisze?
- Niech pani zaryzykuje...
- Chyba ksiądz niepoważnie mnie traktuje... - Mnie pani też...

***

- Proszę księdza, czy dostanę się do nieba, jeśli ofiaruję na kościół 10 tysięcy?
- Ręczyć nie mogę, ale spróbować warto.

***

Małżonka jednego z więźniów poszła do naczelnika więzienia prosić o lżejszą pracę dla męża.

- Ależ szanowna pani, przy klejeniu papierowych toreb jeszcze nikt się nie przemęczył!
- Tak, ale on po tej pracy całymi nocami musi jeszcze kopać jakiś tunel...

***

Sprawdzając wiadomości religijne dzieci katechetka usłyszała taką otwarsję Bożego przykazania:

- Nie pożądaj żadnej żony bliźniego swego!
- Pomyśl. Damianku! Coś ci się pomyliło.

Damian po chwili: - Nie pożądaj żony bliźniego swego nadaremno!

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Słupsku
zaprasza na:

Masaże u Michała

miejsce: Słupskie Centrum Diakonii i Dialogu
ul. Traugutta 16 Słupsk

ceny pakietów
3 MASAŻE 50 ZŁ - 5 MASAŻY 80 ZŁ

- zapisy: 696 020 497
- liczba miejsc ograniczona
- pakiety 3 lub 5 masaży
- płatność z góry za pakiet
- czas trwania projektu 10 styczeń-marzec 2024
lub do wyczerpania środków
- projekt dofinansowany przez Diakonię Polską

ZAPLANOWANE WYDARZENIA

DATA	GODZ.	WYDARZENIE	MIEJSCE
15.02	16.30	Posiedzenie Rady Parafialnej	SCDiD
16.02	18.00	Spotkanie Kościoł i Ewangelia	SCDiD
18.02	11.45	Zgromadzenie Parafialne	kościół
23.02	17.00	Spotkanie kobiet	SCDiD
23.02	16.00	Spotkanie dla młodzieży pokonfirm.	SCDiD

KALENDARZ I WYKAZ OFIAR OGÓLNOKOŚCIELNYCH

1. noworoczna na Fundusz Socjalny (sty.): 165,00 zł
2. na Fundusz Stypendialny (luty): 0,00 zł

PRZEKAŻ

1,5%

**TO TWÓJ
DAR
SERCA**

Diakonia
Polska

JESTEŚMY ORGANIZACJĄ
POŻYTKU PUBLICZNEGO

KRS 0000260697

www.diakonia.org.pl

Cel szczegółowy: Diakonia Słupsk

**PRZYKŁADOWE, MINIMALNE KWOTY SKŁADKI PARAFIAL-
NEJ W ZALEŻNOŚCI OD DOCHODU DANEJ OSOBY**

Dochód miesięczny	Składka miesięczna	Składka roczna
500,00 zł	5,00 zł	60,00 zł
800,00 zł	8,00 zł	96,00 zł
1 000,00 zł	10,00 zł	120,00 zł
1 300,00 zł	13,00 zł	156,00 zł
1 600,00 zł	16,00 zł	192,00 zł
2 000,00 zł	20,00 zł	240,00 zł
2 500,00 zł	25,00 zł	300,00 zł
3 000,00 zł	30,00 zł	360,00 zł
3 500,00 zł	35,00 zł	420,00 zł
4 000,00 zł	40,00 zł	480,00 zł
4 500,00 zł	45,00 zł	540,00 zł
5 000,00 zł	50,00 zł	600,00 zł
5 500,00 zł	55,00 zł	660,00 zł
6 000,00 zł	60,00 zł	720,00 zł
6 500,00 zł	65,00 zł	780,00 zł
7 000,00 zł	70,00 zł	840,00 zł
10 000,00 zł	100,00 zł	1 200,00 zł
12 000,00 zł	120,00 zł	1440,00 zł
15000,00 zł	150,00 zł	1800,00 zł

SERDECZNIE DZIĘKUJEMY ZA WSZELKIE DAROWIZNY ZŁOŻONE NA RZECZ PARAFII! ZACHĘCAMY DO REGULARNEGO OPŁACANIA SKŁADKI KOŚCIELNEJ

Składkę można opłacać w kancelarii parafialnej lub przelewać na konto parafialne z dopiskiem darowizna - składka kościelna rok imię i nazwisko (pozwoli to na odliczenie wpłaconej kwoty od podatku):

25160014621816836860000001

Dla innych darowizn obowiązują te same konta. Poniżej przedstawiamy wyciąg z regulaminu parafialnego dotyczący zasad opłacania składek kościelnych. Jednocześnie przypominamy, że pełnoprawny udział np. w wyborach do rady parafialnej lub jakichkolwiek głosowaniach podczas zgromadzeń parafialnych mają osoby, które znajdują się na liście parafialnej, czyli są członkami parafii pod względem formalnym, na co składa się również opłacenie składki kościelnej. Zachęcamy państwa do cyklicznych wpłat, które można realizować np. przez stałe, miesięczne zlecenia bankowe, rozkładając roczną należność na 12 mniejszych kwot (np. w przypadku, gdy miesięczne wynagrodzenie wynosi 2400 netto, to roczna składka kościelna wynosi 288 zł. Kwotę dzielimy przez 12, co daje nam miesięcznie 24 zł. W swoim banku dokonujemy zlecenia miesięcznej dyspozycji kwoty w wysokości 24 zł na konto bankowe parafii).

SKŁADKA KOŚCIELNA - Regulamin Parafialny Kościoła Ewangelicko - Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej ZASADY OGÓLNE

§ 7

1. Każdy członek Parafii, który został potwierdzony i ukończył 18 lat, zobowiązany jest do płacenia składek parafialnych. Składki te powinny wynosić **co najmniej 1%** jego dochodu.

2. W uzasadnionych przypadkach Rada Parafialna może zwolnić od tego obowiązku pojedynczych parafian bądź też określone grupy społeczne np. uczniów, studentów, bezrobotnych, czy też rodziny przeżywające okresowe trudności finansowe. W uchwale dotyczącej zwolnienia powinien być określony czas trwania tego zwolnienia.

PLAN NABOŻEŃSTW NA LUTY/MARZEC 2024

DZIEŃ	SŁUPSK D	SŁUPSK PL	LĘBORK	GARDNA
04.02 Druga przed postem		10.30 		Nabożeństwa w j. niemieckim odbywają się w kościele w Słupsku wg. planu
11.02 przedpostna		10.30 	8.30	
18.02 Invocavit		10.30 		
24.02 Reminiscere		10.30 	8.30	
03.03 Oculi		10.30 		
10.03 Laetare		10.30 	8.30	
17.03 Judica		10.30 		
24.03 Niedziela Palmowa		10.30 	8.30	
28.03 Wielki Czwartek		17.00 		
29.03 Wielki Piątek	11.30 	17.00 	8.30 	
31.03 Święto Zmartwychwstania		10.30 	8.30	
07.04 Misericordias Domini		10.30 		

Zapraszamy do uczestniczenia w ewangelickich nabożeństwach transmitowanych w TVP KULTURA o godz. 8.00 w następujących terminach:

11 lutego 2024, godz. 8.00 – nabożeństwo w Grudziądzu [powtórka]

25 lutego 2024, godz. 8.00 – nabożeństwo w Jastrzębiu-Zdroju [powtórka]